

Інноваційні, традиційні й класично-інноваційні форми популяризації літературної спадщини Бруно Шульця

Наталія Маторіна

*кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри полоністики і перекладу факультету філології та журналістики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна);
e-mail: n.m.matorina@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6012-5663>*

Одним із завдань, яке наразі вирішують сучасні літературознавці, мистецтвознавці, культурологи, є активне поширення інформації різновекторного спрямування на українських теренах і в усьому світі про того чи того українського митця, тобто науковці займаються популяризацією життєвої та творчої спадщини більш чи менш знаних широкій аудиторії творчих особистостей України.

У статті йдеться про розширення літературного шульцівського дискурсу в Україні й залучення до української шульцівської спільноти нових і нових пошановувачів творчості всесвітньо відомого галицького письменника з Дрогобича Бруно Шульця завдяки використанню інноваційних і класичних форм мистецької популяризації. Авторка наукової розвідки акцентує на актуальності, слушності, потребі прискорення процесів долучення яскравого галицького письменника першої половини ХХ ст. Бруно Шульця до українського читацького, літературного, літературознавчого й мистецького дискурсів саме крізь призму репрезентації різноманітних форм популяризації життєпису і творчості Бруно Шульця.

У розвідці схарактеризовано місце й роль Бруно Шульця у світовому літературно-мистецькому дискурсі; з'ясовано рівень обізнаності як фахівців, так і пересічних громадян із творчої спадщини митця на українських теренах; запропоновано інноваційні та інноваційно-традиційні методи і прийоми популяризації постаті Бруно Шульця серед широких верств сучасного українства, а також сформульовано рекомендації з окресленої проблематики.

Зважаючи на те, що Бруно Шульц всесвітньовідомий не лише як автор прозових творів, а також і як філософ, літературний критик, теоретик літератури, епістолограф, художник, живописець, маляр, рисувальник, графік, перекладач, педагог, предметом дослідження подальших наукових розвідок будуть саме ці особливості багатостороннього таланту митця, бо теж потребують певної популяризації.

Ключові слова: інноваційність, сучасний підхід, форми, методи і прийоми, Бруно Шульц, популяризаторство.

Вступ. Популяризація творчості того чи того митця як процес поширення інформації різновекторного спрямування про нього в сучасній і доступній формі для широкого кола людей – одне з найважливіших завдань для літературознавців, мистецтвознавців, культурологів та ін. В окресленій науковій розвідці йдеться насамперед про розширення шульцівського дискурсу в Україні й залучення до української шульцівської спільноти нових і нових пошановувачів творчості всесвітньо відомого галицького письменника з Дрогобича Бруно Шульця, якого зараховують до енциклопедичної трійки найвідоміших польських модерністів, а саме: Вітольд Гомбрович, Станіслав-Ігнацій Віткевич та *Бруно Шульц* [виділено авт. – Н. М.]. На жаль, Бруно Шульц дотепер є мало знаним на українських теренах, хоча твердження про те, що «контекст Бруно Шульця наближує Україну до європейської та світової культури» [5, online], є загальноновживаним. Узвичасним є також судження про те, що Бруно Шульц «посідає рівнозначне своє місце поруч із Францом Кафкою, Томасом Манном, Робертом Музілем,

Марселем Прустом, Джеймсом Джойсом» [цит. за: 6, online].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало дослідників як зарубіжних, насамперед польських, американських, єврейських, італійських, японських, угорських, так і українських різноаспектно аналізували й дотепер студіюють спадщину Бруно Шульця, про що свідчить зокрема покажчик бібліографії творів Б. Шульця й досліджень про життя й багатосторонню творчість митця [1]. Сучасна шульціана як «зібрання, сукупність творів літератури і мистецтва, пов'язаних із життям і творчістю Бруно Шульця, а також усі видання його творів» [12, с. 104] поповнюється безперервно. Проблеми популяризації творчої спадщини Бруно Шульця присвячені й окремі статті авторки цієї публікації Н. М. Маторіної, у яких науковиця акцентує на актуальності, слушності й нагальній потребі прискорення процесів входження яскравого галицького письменника першої половини ХХ ст. Бруно Шульця до українського читацького, літературного, літературознавчого та мистецького дискурсів [7; 8; 9; 10; 11].

Метою наукової розвідки є онтологізація інноваційних, традиційних, класично-інноваційних форм, методів і прийомів та систематизація узагальнювального спрямування традиційних засобів щодо популяризації літературної творчості Бруно Шульца в сучасній Україні.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) схарактеризувати місце й роль Бруно Шульца у світовому літературно-мистецькому дискурсі; 2) з'ясувати рівень обізнаності з творчою спадщиною митця на українських теренах; 3) запропонувати інноваційні, класично-інноваційні форми, методи і прийоми популяризації творчої особистості Бруно Шульца серед широких верств сучасного українства й здійснити їх систематизацію; 4) презентувати рекомендації щодо проблем популяризації літературної та образотворчої творчості митця Бруно Шульца як в Україні, так й у світі.

Об'єкт дослідження наукової розвідки – літературна спадщина яскравого представника польської літератури передвоєнного періоду Бруно Шульца; **предмет** – інноваційні, інноваційно-традиційні та традиційні форми популяризації творчості знаного митця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загально визнаним на сьогодні є факт залучення польського письменника єврейського походження, який писав польською і німецькою мовами, критика, філософа, теоретика літератури, епістолога, перекладача, художника й живописця, педагога до всесвітньо відомих митців: «... він [Бруно Шульц – уточн. авт. – Н. М.] є одним із найвідоміших у світі письменників періоду 1920–1930-х років минулого століття» [5, online]; це, за влучним висловом А. Павлишина, «постать світового рівня» [цит. за: 6, online]. Такі погляди поділяють й поділяють: Л. Айзенбарт, Ю. Андрухович, Н. Бельченко, О. Бистрова, В. Болецький, А. Бондар, С. Бреславська, О. Бунда, Д. Бухвальд, Т. Возняк, М. Габлевич, В. Галик, Л. Герасимчук, І. Гнатюк, Л. Гольберг, М. Гольберг, Н. Гузевата, С. Данецький, Т. Думан, І. Єгорова, Д. Канцельсон, А. Кашуба-Дембська, М. Кітовська-Лисяк, О. Коваль, Н. Колошук, Б. Лазорак, І. Лозинський, В. Лопушанський, В. Меньок, Н. Мочернюк, В. Панас, М. Подстольський, Н. Рішаві, В. Романишин, С. Росек, О. Рудяченко, А. Сандауер, Л. Скоп, І. Скрипник, Б. Стоянович, Л. Тимошенко, Н. Філевич, Л. Фінберг, Є. Фіцовський, О. Харлан, Л. Хомич, І. Чава, Г. Чопік, М. Шалата, А. Шраєр, Г. Юзефчук, М. Яковина, Є. Яжемський, М. Ярмолюк і багато інших шульцологів і шульцознавців (і не лише). Деякі пошанувачі творчості Бруно Шульца вважають навіть, що «Шульц опинився на перетині європейських

культур, на стику епох, і, в цьому сенсі, випередив свій час, став митцем XXI століття» [цит. за: 2, online]¹.

Пропонуємо авторську класифікацію форм популяризації творчої спадщини того чи того митця:

1. Традиційні форми, методи й прийоми – це такі, які відповідають ustalеним зразкам, нормам; їх застосовують за встановленою традицією; вони стали звичними, ustalеними й обов'язковими. Найпоширенішими традиційними формами популяризаторської роботи, навіть, точніше, класично-традиційними, можна вважати розмаїття форм організації бібліотечного простору крізь призму популяризації творчості того чи того письменника, зокрема книжкові виставки.

2. Інноваційні – це новостворені (= недавно чи тільки-но створені, найостанніші) сучасні новаторські форми, методи і прийоми, здебільшого з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій → бібліотечні інновації чи проєкти, як-от: айстопер, бібліобар, бібліокешинг, бібліомікс, бібліофреш, бібліошоу, бібліотечний флешмоб² тощо.

3. Традиційно-інноваційні (інноваційно-традиційні, інноваційно-класичні, класично-інноваційні) – такі, що об'єднують певні ознаки перших двох видів роботи з популяризації красного письменства: сучасна книжкова виставка-інсталяція, при підготовці якої використовують книги й інші предмети для створення в бібліотечному осередку об'ємної художньої композиції.

Роботу з популяризації творчості того чи того митця, у нашому випадку – видатного польського письменника з Галичини Бруно Шульца – в Україні потрібно починати з вивчення обізнаності українського читача в шульцівському літературно-художньому світі, аналізу читацького попиту тощо. Ми провели соопитування «Що ви знаєте про Бруно Шульца?»³: на жаль, аналіз результатів опитування дає змогу зробити висновок, що дотепер залишаються актуальними слова відомої журналістки І. Єгорової (і не лише її), написані ще у 2005 р.: «Дрогобицький геній, як пишуть про нього мистецтвознавці та літературні критики, стає все більш популярним у світі і залишається не дуже

¹ Спостереження Олега Ліпцина – американського та українського театрального режисера, актора, дослідника театру й педагога. Серед останніх вистав – інсценізація О. Ліпцина та Р. Левчина «Деміург» за творами «Санаторій під Клепсидрою», «Цинамонові крамниці» й низкою новел Бруно Шульца.

² Інноваційні та інноваційно-традиційні форми популяризації життя й творчості видатних українських діячів бібліотечного спрямування можуть стати предметом дослідження окремої наукової розвідки.

³ Методиці проведення соопитування й аналізу його результатів присвячено окрему наукову розвідку авторки публікації.

відомим в Україні» [4, online]. До того ж шувальцознавці зазначають, що «українська культурна політика не розвинулася до того рівня, аби усвідомити, що через сприяння і фінансування розвитку проєктів, пов'язаних із іменами митців, які творили на межі культур, можна зацікавити європейців надбаннями власне української культури» [5, online].

На особливу увагу в царині популяризації життєпису і творчості Бруно Шульца заслуговують науково-популярні розвідки на сторінках сучасних українських засобів літературно-художньої періодики (вочевидь, така форма є традиційною), яка репрезентована друкованими й електронними журналами, часописами, альманахами, газетами тощо, а саме: український літературний журнал «Всесвіт»; літературно-мистецький і громадсько-політичний часопис «Дзвін»; літературно-художній і громадсько-політичний ілюстрований журнал «Дніпро»⁴; українська інтернет-газета «Збруч» (логотип українською латинкою «Zbruč»); незалежний культурологічний часопис «І»; літературно-критичний часопис «Київська Русь»; літературно-художній та громадсько-політичний збірник «Київ»; всеукраїнський часопис «літературно-критичної думки» «Критика»⁵; альманах «ЛітАкцент»⁶; газета «Літературна Україна»; центральноевропейський часопис «Потяг'76», започаткований Ю. Андруховичем і О. Бойченком; літературно-мистецький журнал-книга «Provocatoi: поезія, проза, есеї»; часопис незалежної думки «Сучасність»⁷ тощо. Літературно-художні видання оприлюднюють художні твори різних жанрів, літературну критику, есеїстику, публіцистичні матеріали, присвячені культурно-мистецькій тематиці, зокрема й шувальцській. Видання, крім літературного, мають культурологічне, мистецьке чи громадсько-політичне спрямування. Особливо акцентуємо на часописі «Посестри. Українська і польська література» – некомерційний українськомовний проєкт, покликаний знайомити широке коло читачів із найкращими творами української та польської

літератури. Змістовним наповненням інтернет-порталу є оригінальні поетичні й прозові твори та переклади, нариси, есеї, наукові дослідження й літературна критика. Між іншим, якби проводили конкурс серед науково-популярних видань на предмет найактивнішого популяризатора творчості Бруно Шульца, то переможцями вочевидь було б визнано (трійку лідерів): 1) незалежний культурологічний часопис «І», одне з найкреативніших у багатьох аспектах змісту й формату видання, літературна частина якого заслуговує на особливу увагу серед поціновувачів шувальцівського мистецтва слова; 2) інтернет-видання «Збруч»; 3) портал «Посестри». Саме ці видання, за нашими спостереженнями, є лідерами щодо онтологізації матеріалів шувальцівського спрямування, до того ж в них разом з традиційними формами оприлюднення матеріалів про творчість того чи того митця використовують й інноваційно-традиційні форми. «Щоб створити атмосферу живого спілкування, ми [редколегія часопису – доп. авт. – Н.М.] публікуємо аудіо- та відеозаписи, нариси про літературу та культуру, розмови із цікавими людьми, репортажі, художні твори, записані живим голосом».

До інноваційно-традиційних матеріалів популяризаторського спрямування зараховуємо відеоконтент, розміщений у мережі Інтернет (Youtube-канал), у якому продемонстровано контекст, потрібний для розуміння конкретних – художніх чи образотворчих – творів або усієї творчості Бруно Шульца. Шувальцівський дискурс у мережі Інтернет – це сукупність різноманітних відеоматеріалів: лекції, презентації, вебінари, прогулянки, екскурсії, репортажі, інтерв'ю, мультиплікаційні, документальні, художні фільми тощо. Такі відеозустрічі з Бруно Шульцом, на нашу думку, є заохоченням до читання шувальцівської прози, спілкування з графічними роботами Майстра, відвідування магічних шувальцівських місць тощо.

Традиційною формою популяризації спадщини Бруно Шульца вважаємо й українськомовні переклади шувальцівських прозових творів. Спочатку перекладали окремі оповідання чи навіть фрагменти шувальцівських новел, публікували переклади частіше на сторінках ЗМІ, рідше виходили окремими виданнями, але зовсім невеликими тиражами; не всі переклади можна вважати рівноцінними, але це вже був початок великого прориву в царині шувальцівського перекладацького українськомовного дискурсу. Перший переклад – окремі фрагменти із шувальцівської новели «Весна» – було представлено в 1985 р. на сторінках українського товариства закордонних студій «Сучасність» у Мюнхені, перекладач – Богдан Струмінський. Потім з'являються переклади (у хронологічному порядку) М. Яковини, Т. Возняка, І. Гнатюка, С. Бреславської, А. Шкраб'юка, А. Павлишина, А. Бондаря, В. Меньок,

⁴ У журналі найчастіше з-поміж інших періодичних видань друкують статті про письменників, критиків, перекладачів, а також про літературні течії, об'єднання, музеї, періодичні віщання, альманахи тощо.

⁵ Часопис об'єднав літературознавців, культурологів, письменників та істориків.

⁶ Видання презентує різноманітні, здебільшого дискусійні, погляди на проблеми розвитку сучасної літератури (як української, так і зарубіжної), критичні відгуки на книжкові новинки чи інші події у книжковому світі, а також інтерв'ю з письменниками.

⁷ У часописі друкують твори за такими напрямками: література, наука, мистецтво, суспільне життя.

Ю. Андруховича, Т. Думан, Л. Скопа, О. Бунди, О. Корчинської й Г. Хорунжої⁸. Лише з виходом оповідань Бруно Шульца в перекладі Ю. Андруховича (перше видання – 2012 р.; останнє на сьогодні, четверте, – 2017 р.) тиражі шульцівських збірок оповідань суттєво збільшилися, а до шульцівського українськомовного літературного дискурсу змогли долучитися вже широкі верстви українських читачів. Неординарними книжковими подіями в царині українськомовної шульціани стали такі: у харківському видавництві «Фоліо» у 2022 р. побачив світ перший том двотомника – ще один український переклад збірки шульцівських оповідань «Цинамонові крамниці» під назвою «Корицеві крамниці» Леся Герасимчука [18] й у 2023 р. – другий том «Санаторій під клеписдрою» у перекладі М. Ярмолюка [19].

Завдяки оприлюдненню нових і нових перекладів творів Бруно Шульца українською мовою «*бруношульцманія* поширюється Україною»: українськомовна шульціана поповнюється новими «книжковими смаколикками», а шульцівська українська спільнота (і не лише) – новими пошанувальниками творчості митця світового рівня, що загалом сприяє пришвидженню повернення Бруно Шульца до українського культурно-мистецького сьогодення. До того ж не можна не брати до уваги, що Бруно Шульц набуває популяризації в Україні не лише завдяки українськомовним перекладам його творів, а й перекладам українською творів про Бруно Шульца [див. про це докладніше: 13].

В аспекті, зазначеному вище, можна згадати й інноваційно-традиційну форму популяризації творчості Бруно Шульца, як-от: оприлюднення перекладів шульцівських творів у незвичному, нестандартному форматі. Ідеться про т. зв. захальявні книжечки – мініатюрні малоформатні видання зручного, компактного, змістовного та невеликого обсягу; такий формат особливо ідеальний для мобільного використання. Прочитання такої книги створює особливу атмосферу, яка спонукає читача заглибитися в авторський світ-простір і налаштуватися на спілкування з прекрасним. Саме в такому форматі вийшли друком оповідання «Склепи цинамонові» в перекладі Т. Думан та Л. Скопа [19–20]; новела «Птахи» в перекладі О. Бунди, Т. Думан та Л. Скопа [17] і т. зв. із «розпорошених» оповідання «Комета» в перекладі О. Корчинської, Г. Хорунжої і Л. Скопа [15]. Інноваційними сприймають

оригінальні шульцівські польськомовні тексти, перекладені українською мовою; такі шульцівські оповідання особливо можуть зацікавити тих читачів, які обізнані з оригіналом, але послуговуються перекладацькими адаптаціями різних фахівців, помічаючи не лише власне відповідності оригіналу чи то відмінності, а й неповторний перекладацький стиль. Вочевидь, глибшому розумінню українськомовних творів Бруно Шульца сприяють ілюстрації Л. Скопа й Т. Думан, які можна сприймати як чудовий приклад гармонійного порозуміння між шульцівською прозою та образотворчим втіленням її в ілюстраціях інших художників. Маємо надію, що таку чудову серію шульцівських перекладів буде продовжено.

Достатньо цікавою інноваційною родзинкою у вищезазначеному аспекті вважаємо також художнє оформлення нового двотомника перекладів оповідань Бруно Шульца: художник-оформлювач М. С. Мендор підібрав шульцівські ілюстрації до збірок «Корицеві крамниці» [16] і «Санаторій під клеписдрою» [18] – портрети, повози, сцени ідолопоклонства, євреї, сцени за столом тощо, що збагатило змістовно-естетичну наснагу книг. Рисунки значно доповнюють інформацію про Бруно Шульца щодо його образотворчого спрямування, що сприяє глибшому розумінню художніх прозових творів письменника.

Фундатором інноваційних форм популяризації життєпису і творчого доробку всевітньо відомого галичанина Бруно Шульца вважаємо його рідне місто Дрогобич – місто, яке Бруно Шульц вважав центром Весвіту. Саме тут започатковано Полоністичний науково-інформаційний центр Ігоря Менька і всі інноваційні шульцівські проєкти, ініціаторами й засновниками яких він є. Цей центр почав діяти від 5 листопада 2002 р. у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка (перший керівник І. Д. Меньок). Зараз Центр очолює знана шульцознавиця, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри світової літератури ДДПУ ім. І. Франка В. В. Меньок. Полоністичний центр, без жодних сумнівів, є найактивнішим популяризатором творчості Бруно Шульца: завдяки невтомній діяльності його керівниці Віри Меньок його шедеври поступово набувають більшої популярності в українській культурі як творчої особистості, яка справляє різні враження на нових і нових adeptів шульцівського багатостороннього дискурсу – від здивування до безмежного захоплення, але байдужим, вочевидь, не залишається ніхто.

Стимулюванню читацької активності, розширенню світогляду й розвитку зацікавлення до літературної (і не лише) спадщини знаного дрогобичанина Бруно Шульца сприяє музейний простір, організований за ініціативою першого керівника Полоністичного науково-інформаційного центру Ігоря Менька (1972–2005). Відкриття Музею

⁸ Докладніше систематизована й узагальнена хронологічно-нарративна презентація перекладених українською мовою оповідань Бруно Шульца представлена в розвідці Н. М. Маторіної [9].

Бруно Шульца – радше музейної кімнати в колишньому вчительському кабінеті гімназії (нині Дрогобицький педагогічний університет), де Бруно Шульц навчався в 1902–1910 рр., а впродовж 1924–1939 рр. працював учителем малювання та ручної праці, відбулося 19 листопада 2003 р. У музеї представлено оригінальні першодруки шульцівських оповідань; велика фотоколекція; шульцівські екслібриси; праці Єжи Фіцовського, Владислава Панаса, Єжи Яжембського та ін., присвячені життєвому і творчому шляху Бруно Шульца; бюст Бруно Шульца, автором якого є Петро Фліт тощо.

Серед інших інноваційних форм популяризації творчості Бруно Шульца, засновниками яких став Полоністичний центр, можна виокремити такі:

• Міжнародний шульцівський фестиваль у Дрогобичі організовують в Україні щодвароки від 2004 р. є «імпрезую, добре відомою в світі, й притягує – без будь-якого перебільшення – людей науки, літератури, культури, мистецтва з усього світу» [цит. за: 3, online]. Це єдиний у світі систематичний захід, присвячений видатному дрогобичанинові Бруно Шульцу. Завдяки Шульцівському фестивалеві → Дрогобич стає світовим центром досліджень творчості Бруно Шульца, найважливішим місцем постійних зустрічей світової шульцівської спільноти; здійснено й видано переклади українською мовою всіх відомих нині текстів Бруно Шульца; систематично проводяться академічні науково-практичні конференції і видаються післяконференційні наукові колективні монографії, які підсумовують кожен чергову шульцівську конференцію, з текстами польською, українською та англійською мовами; на міжнародному рівні презентуються спеціальні числа польського наукового часопису «Контексти», присвячені Дрогобицькому фестивалю Бруно Шульца; суттєво доповнено перелік форм популяризації життєвого і творчого шляху, як інноваційних, так й інноваційно-традиційних, а саме: авторські зустрічі, вечори, екскурсії; книжкові виставки; літературно-художні зустрічі; семінари, зокрема культурознавчо-історичні; дискусії митців, режисерів, перекладачів художніх творів, присвячені життю і творчості Бруно Шульца; міжнародні перекладацькі майстер-класи тлумачів творів Бруно Шульца; презентації книжок Бруно Шульца і книжок про Шульца; промоції книги; читання творів видатного письменника; зазвичай заходи супроводжуються мультимедійними презентаціями; мистецькі проекти → вернісажі художніх та фотовиставок; концерти; перформенси; театральні вистави; поетичні, музичні чи поетично-музичні проекти; кінопроекти; віртуальні мандрівки місцями життя та творчості Бруно Шульца; шульцівські подорожі Галичиною; інсталяції;

перформативно-музичні читання; відвідини музеїв; літературно-краєзнавчо-товариські подорожі; привітальні коктейлі; рекреації на лоні українських краєвидів; інтердисциплінарні мистецькі майстер-класи; скульптурні дійства; програми-офф; воркшопи; факельні походи тощо⁹.

• Щорічний Міжнародний літературно-мистецький проєкт «Друга Осінь» – це циклічна науково-мистецька подія, присвячена роковинам загибелі Бруно Шульца; у межах «Другої Осені» традиційною вже є Міжнародна літературознавча конференція «Листопадіві читання».

• Для популяризації постаті Бруно Шульца в Україні за ініціативи Полоністичного центру проводять Дні Європи у Дрогобичі; функціонує студентський театр «ALTER»; організовано Міжнародний проєкт «Дні Бруно Шульца у Чернівцях» тощо.

• З метою популяризації відомого дрогобицького письменника за межами рідного міста розроблено спеціальний маршрут «Місця Бруно Шульца у Дрогобичі».

Певним досвідом популяризаторської роботи в шульцівській царині може поділитися й ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна), де від 1 вересня 2020 р. функціонує Українсько-польський міжнародний центр освіти і науки, одним з напрямів багатосторонньої діяльності якого є й реалізація проєктної та інноваційної діяльності щодо популяризації мистецької спадщини видатних діячів польської культури й літератури, польського мистецтва тощо. Досягненням Центру є бібліотека, помітне місце серед книжкових «смаколиків» якої посідає шульціана – зібрання творів Бруно Шульца і про Бруно Шульца як польською, так й українською мовами.

Здобувачі вищої освіти, викладачі та всі, хто цікавиться історією польської літератури, зокрема літературною (й образотворчою) спадщиною знаного митця, можуть «поспілкуватися» наживо з такими бестселерами (далеко не кожна українська бібліотека має такі фонди літературних джерел шульцівського спрямування): • шульцівські польськомовні оригінали прозових творів; • усі українськомовні переклади шульцівських художніх творів, починаючи від перекладу Б. Струмінського й закінчуючи новинками-сюрпризами – перекладами шульцівських збірок Л. Герасимчука та М. Ярмолюка; • твори про Бруно Шульца: «Регіони Великої ересі та околиці» Є. Фіцовського¹⁰; «Відомий і невідомий Бруно Шульц (соціокультурний портрет Дрогобича)»

⁹ Докладніше про дрогобицький Шульцфест читайте в розвідці Н. М. Маторіної [10].

¹⁰ Фіцовський Єжи. Регіони великої ересі та околиці. Бруно Шульц та його міфологія. Київ: Дух і літера, 2010. 544 с.

Б. Лазорака, Л. Тимошенка, Л. Хомич та І. Чави¹¹; «Бруно Шульц. Повернення» Т. Возняка¹², «Наречена Шульца» А. Тушинської¹³; бібліографічний покажчик «Бруно Шульц (1892 – 1942)»¹⁴; єврейська проза Східної Європи другої половини ХІХ–ХХ століть із «Скриньки з червоного дерева»¹⁵; «Бруно Шульц» А. Павлишина¹⁶; «Венера з Дрогобича (про Бруно Шульца)» В. Болецького¹⁷; «Нам і далі загрожує вічність» А. Павлишина¹⁸; перлини «вишівської» шульціани – дайджест-артбук «Півтора міста» Бруно Шульца [14] і «Шульцівський словник» [22] тощо.

Презентації двох останніх видань заслуговують на особливу увагу, бо саме їх вважаємо взірцями інноваційного підходу до популяризації життєвого і творчого шляху того чи того митця і за змістом, і за формою. Аби читачі могли перейнятися духом артбуку цього дивовижного супер оригінального видання, дозволимо процитувати анотацію до нього: «Колись давно один видатний драматург сказав про Дрогобич, що це «... місто немовби не всерйоз... місто немовби з фарсу й оперетки, місто-комік і об'єкт анекдотів, місто несподіваної фортуни й краху, місто-контрабандист і спекулянт, півтора міста: напівпольське, напівєврейське, напівукраїнське...». Усі ці характеристики <...> дуже влучно описують і це видання <...>. Його творці, дрогобичани з голови до п'ят, насмілилися власне світобачення замісити на таланти свого улюбленого письменника-земляка Бруно Шульца, вилити все це у химерну художньографічну форму, запекти в горнилі натхнення і подати споживачеві як делікатесну

¹¹ Лазорак Б., Тимошенко Л., Хомич Л., Чави І. Відомий і невідомий Бруно Шульц (соціокультурний портрет Дрогобича) / наук. ред. Л. Тимошенка. Дрогобич: Коло, 2016. 374 с.

¹² Возняк Т. Бруно Шульц. Повернення. Львів: «І», 2012. 218 с.

¹³ Тушинська А. Наречена Шульца / пер. з пол., прим. та комент. Віри Меньок. Чернівці: Книги – ХХІ, 2018. 368 с.

¹⁴ Бруно Шульц (1892 – 1942): бібліограф. покаж. / уклад. Н. М. Рішаві; редактор С. Ю. Фартушок; рецензенти: В. В. Меньок; Г. Юзефчук; відпов. за вип. М. М. Дмитрів; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Бібліотека. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2018. 210 с.

¹⁵ Скринька з червоного дерева. Єврейська проза Східної Європи другої половини ХІХ–ХХ століть / упорядники: Леонід Фінберг та Олександра Уралова. Київ: Дух і Літера, 2020. 528 с.

¹⁶ Павлишин А. Бруно Шульц. Харків: Фоліо, 2021. 123 с.

¹⁷ В. Болецький. Венера із Дрогобича (про Бруно Шульца). Львів: Літопис, 2022. 251 с.

¹⁸ Павлишин А. «Нам і далі загрожує вічність». Київ: Дух і Літера, 2021. Вид. 2-ге. 352 с.

мистецьку книгу. Тут – найсуттєвіші й найцікавіші сентенції з кожного розділу двох найуспішніших творів Бруно Шульца: «Санаторій під Клепсидрою» та «Цинамонові крамниці», подані поперемінно польською та українською. Такий своєрідний інтернаціональний «дайджест-концентрат» творчості і мудрості, стійкий до руйнівних впливів у часі і просторі» [14].

Універсальне довідкове видання «Słownik schulzowski» [23] укладений знаними польськими шульцологами, вперше опублікований у Гданську в 2003 р. (друге видання – 2006 р.) і містить інформацію і про життя й особистість Бруно Шульца, і про всю різнобічну його творчість – від персонажів творів до малярських технік, і про його епоху та оточення, місце в світовій культурі, інакше кажучи, у Шульцівській енциклопедії підсумковано майже сторічний досвід вивчення всіх аспектів шульціани у світовому шульцознавстві. Українською мовою словник перекладений Андрієм Павлишином [22]. Словник не має аналогів ні в польській, ні у вітчизняній лексикографії. Запропоноване багатоаспектне видання є універсальною та відкритою системою: із часом можуть актуалізуватися нові параметри, відповідно, може з'явитися нова інформація шульцівського спрямування, що посприє подальшому розвитку світової шульціани.

Окрема частина бібліотечної шульціани Українсько-польського центру ДДПУ – це електронні видання, здебільшого наукові розвідки про творчість Бруно Шульца українською і польською мовами. Унікальною частиною бібліотечного осередку є селфі-стіна (зі змінним наповненням), де пошанувачі творчості того чи того письменника можуть постійно себе «селфити» в мережі з книгою, зокрема й шульцівською. І про кожного нового члена шульцівської книжкової родини обов'язково поширюють інформацію в соціальних мережах.

Гаслом шульцівського літературного простору бібліотечного фонду Українсько-польського центру Донбаського державного педагогічного університету обрано слова самого Маєстро: «Часом Книга засинала, і вітер роздував її лагідно, ніби столисткову троянду – вона розгорталася пелюстину по пелюстині, повіка за повікою, всі сліпі, оксамитові й заспані, криючі у своїй серцевині, на самому денці, лазурову зіницю, павину суть, галасливе гніздо колібрі» [21, с. 118].

У Донбаському державному педагогічному університеті проводили й інші заходи популяризаторського спрямування, а саме: • оформлення в бібліотеці інформсторінки творчого життя «До 130-річчя від дня народження Б. Шульца», літературної візитки «Феномен Б. Шульца» та проведення літературної години «Бруно Шульц у житті та літературі»; • засідання круглого столу «Чим важливий Бруно Шульц для України?»; • флеш-опитування «Що ви знаєте про Бруно Шульца?»; • виховні години «Бруно Шульц –

людина, письменник, художник: день пам'яті (з нагоди Дня народження)» в академічних групах; • підготовка доповідей про життєвий і творчий шлях Бруно Шульца здобувачами вищої освіти ДДПУ на щорічні Всеукраїнські науково-практичні конференції «Перспективні напрямки сучасної науки та освіти» тощо.

Репрезентацію різноманітних форм популяризації життя й творчості Бруно Шульца просопобіографічного спрямування вважаємо перспективною, але акцентуємо, що позитивних успіхів на цьому напрямку можна досягти лише за умови систематичної та регулярної популяризації, по-перше, а, по-друге, за умови залучення сукупності тих чи тих класичних (традиційних) та інноваційних форм, методів і прийомів такої популяризації.

Висновки з дослідження. Отже, питання популяризації творчості Бруно Шульца

в Україні завдяки синтезованому застосуванню традиційних, інноваційних і традиційно-інноваційних форм і методів залишається відкритим і надалі: це процес довготривалий, щоденний. Маємо надію, що настануть такі часи, коли ім'я Бруно Шульца буде відомим і всім, кому цікава полоністична тематика, і кожному пересічному українцю в будь-якому регіоні України, як ім'я Тараса Григоровича Шевченка, чи Івана Яковича Франка, чи Василя Стуса. Адже Бруно Шульц всесвітньо відомий не лише як автор прозових творів, а й як філософ, літературний критик, теоретик літератури, епістолограф, художник, живописець, маляр, рисувальник, графік, перекладач, педагог. Ці грані багатостороннього таланту митця теж потребують певної популяризації, у цьому і вбачаємо перспективу подальших наукових студій.

Список використаної літератури

1. Бруно Шульц (1892 – 1942): бібліограф. покаж. / уклад. Н. М. Рішаві; редактор С. Ю. Фаргушок; рецензенти: В. В. Меньок; Г. Юзефчук; відпов. за вип. М. М. Дмитрів; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Бібліотека. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2018. 210 с.
2. Вергеліс О. Олег Ліпцин. Де ти був, Одиссей? *Дзеркало тижня, Україна*. 23 листопада 2018 року. Вип. 45. URL: <https://zn.ua/ukr/ART/oleg-lipcin-de-ti-buv-odyssey-295008.html>.
3. Гольберг Л. Люди, Місто, Шульцфест-2014. *Майдан: дрогобицька Інтернет-газета*. 18.05.2014. URL: <http://maydan.drohobych.net/?p=28303>.
4. Єгорова І. Дрогобицький Кафка. *День*. 10 грудня, № 143, 2005. URL: <https://m.day.kyiv.ua/article/kultura/drohobytskyy-kafka>.
5. Колодійчик І. Український Бруно. *Український тиждень*. 11 червня 2010 р. URL: <https://tyzhden.ua/ukrainskyj-bruno/>.
6. Мартинович Ю. День народження Бруно Шульца. Геній з Дрогобича, який міг би отримати по війні Нобелівську премію. *Еспресо. Захід*. 12 липня 2021 р. URL: <https://zahid.espreso.tv/den-narodzhennya-bruno-shultsa-geni-y-z-drohobicha-yakiy-mig-bi-otrimati-po-viyni-nobelivsku-premiyu>.
7. Маторіна Н. М. Бруно Шульц і Україна: відзначення і вшанування 130 років від дня народження визначного митця (матеріали до позааудиторної роботи з історії зарубіжної літератури). *Горбачуківські студії: матеріали Всеукраїнської заочної науково-практичної інтернет-конференції* / [за ред. Д. В. Горбачука, Н. І. Кочукової]. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2022. Вип. 7. С. 158–163.
8. Маторіна Н. М. Бруно Шульц – письменник і художник, який зближує народи (матеріали до позааудиторної роботи з історії зарубіжної літератури). *MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 2022. С. 730–735.
9. Маторіна Н. М. Календарно-нарративна «протобіографія» українськомовних перекладів художніх творів Бруно Шульца. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2022. № 58. С. 295–301.
10. Маторіна Н. М. Міжнародний фестиваль Бруно Шульца у контексті євроінтеграційних процесів філологічного спрямування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Спецвипуск, присвячений євроінтеграційній тематиці. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 74–81.
11. Маторіна Н. М. Феномен суголосності творчості Бруно Шульца українському сьогоденню. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33 (72). № 6. 2022. Частина 2. С. 25–32.
12. Маторіна Н. М. «Шульцівські» літературознавчі терміни як об'єкт термінологічного дослідження (на матеріалі індивідуально-дослідницької роботи з історії зарубіжної літератури). *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: [збірник]*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 36. С. 102–106.
13. Маторіна Н. Українськомовний перекладацький дискурс (на матеріалі творів Бруно Шульца і про Бруно Шульца). *Нова філологія*. 2022. № 88. С. 50–58.
14. «Півтора міста» Бруно Шульца: дайджест-артбук / тексти Бруно Шульца; упорядник Микола Походжай; художник-графік Олександр Гейдек, переклад з польської Юрія Андруховича. Дрогобич: Коло, 2019. 48 с.: іл.
15. Шульц Б. Комета: оповідання / *Комета* / переклад з польської О. Корчинської, Г. Хорунжої, Л. Скопа; ілюстрації Тетяни Думан. Дрогобич: Коло, 2022. 120 с.: іл.
16. Шульц Б. Корицеві крамниці / переклад з польської Леся Герасимчука. Харків: Фоліо, 2022. 189 с.: іл. (Зібрання творів).
17. Шульц Б. Птахи / *Птахи* / пер. з пол. О. Бунда, Т. Думан, Л. Скоп. Дрогобич: Коло, 2020. 64 с.

18. Шульц Б. Санаторій під клепсидрою / переклад з польської Миколи Ярмолюка. Харків: Фоліо, 2023. 414 с.: іл. (Зібрання творів).
19. Шульц Б. Склепи цинамонові / Sklepy cynamonowe / пер. з пол. Т. Думан, Л. Скоп. Дрогобич: Коло, 2012. Вид. 1. 72 с.
20. Шульц Б. Склепи цинамонові / Sklepy cynamonowe / пер. з пол. Т. Думан, Л. Скоп. Дрогобич: Коло, 2020. Вид. 2. 72 с.
21. Шульц Б. Цинамонові крамниці та всі інші оповідання в перекладі Юрія Андруховича: оповідання; переклад з польської. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. Вид. четверте. 384 с.
22. Шульцівський словник / за редакцією Владзімежа Болецького, Єжи Яжембського, Станіслава Росека. Пер. з пол. Андрія Павлишина. Київ: Дух і Літера, 2022. 504 с.
23. Słownik schulzowski / Oprac. i red. W. Bolecki, J. Jarzębski, St. Rosiek. Gdańsk, 2003. 449 s., 281 ilustr.; Wyd. drugie. Gdańsk, 2006. 467 s.

Надійшла до редакції 28 липня 2023 р.

Прийнята до друку 27 серпня 2023 р.

References

1. (2018). Bruno Schulz (1892 – 1942): bibliographic index / uklad. N. M. Rishavi; redaktor S. Yu. Fartushok; retsenzenty: V. V. Menok; G. Yuzefchuk; vidpov. za vyp. M. M. Dmytriv; Drohobyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka, Biblioteka. Drohobych: RVV DDPU im. I. Franka.
2. Verhelis, O. (2018). Oleh Liptyn. Where have you been, Odysseus? *Dzerkalo tyzhnia, Ukraina*. Vyp. 45. URL: https://zn.ua/ukr/ART/oleg-lipcin-de-ti-buv-odyssey-295008_.html.
3. Golberg, L. (2014). People, City, Schulzfest-2014. *Maidan: drohobyska Internet-hazeta*. URL: <http://maydan.drohobych.net/?p=28303>.
4. Yehorova, I. (2005). Drohobych's Kafka. *Den*. № 143. URL: <https://m.day.kyiv.ua/article/kultura/drohobysky-kafka>.
5. Kolodiichyk, I. (2010). Ukrainkyi Bruno. *Ukrainkyi tyzhden*. URL: <https://tyzhden.ua/ukrainkyi-bruno/>.
6. Martynovych, Yu. (2021). Birthday of Bruno Schulz. A genius from Drohobych who could have won the Nobel Prize after the war. *Espreso. Zakhid*. URL: <https://zahid.espreso.tv/den-narodzhenya-bruno-shulsa-geni-y-z-drohobicha-yakiy-mig-bi-otrimati-po-viyni-nobelivsku-premiyu>.
7. Matorina, N. M. (2022). Bruno Schulz and Ukraine: celebration and commemoration of the 130th anniversary of the birth of the famous artist (materials for extracurricular work on History of Foreign Literature). *Horbachukivski studii: materialy Vseukrainskoi zaochnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii* / [za red. D. V. Horbachuka, N. I. Kochukovoi], vyp. 7. Slov'iansk: Vyd-vo B. I. Matorina.
8. Matorina, N. M. (2022). Bruno Schulz – a writer and artist who brings people together (materials for extracurricular work on History of Foreign Literature). *MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE: materialy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Lviv.
9. Matorina, N. M. (2022). Calendar-narrative «protobiography» of Ukrainian-language translations of works of art by Bruno Schulz. *Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii «Filolohiia»*. № 58.
10. Matorina, N. M. (2022). International Bruno Schulz Festival in the context of European integration processes of philological direction. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Spetsvypusk, prysviachenyi yevrointehratsiini tematytsi. Kyiv: Vydavnychiy dim «Helvetyka».
11. Matorina, N. M. (2022). The phenomenon of concordance of Bruno Schulz's creativity with the Ukrainian present. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Tom 33 (72). № 6. Chastyna 2.
12. Matorina, N. M. (2022). «Schulz» literary terms as an object of terminological research (based on the material of individual research work on History of Foreign Literature). *Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu: [zbirnyk]*. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka». Vyp. 36.
13. Matorina, N. (2022). Ukrainian-language translation discourse (based on the works by Bruno Schulz and about Bruno Schulz). *Nova filolohiia*. № 88.
14. (2019). «A City and a Half» by Bruno Schulz: Digest Art-book / teksty Bruno Shultsa; uporiadnyk Mykola Pokhodzhai; khudozhnyk-hrafik Oleksandr Heidek, pereklad z polskoi Yurii Andrukhovycha. Drohobych: Kolo.
15. Shults, B. (2022). Comet: short stories / Kometa / pereklad z polskoi O. Korchynskoi, H. Khorunzhoi, L. Skopa; iliustratsii Tetiany Duman. Drohobych: Kolo.
16. Shults, B. (2022). The Street of Crocodiles (Cinnamon Shops) / translated from Polish by Les Herasymchuk. Kharkiv: Folio.
17. Shults, B. (2020). Ptakhy / Ptaki / per. z pol. O. Bunda, T. Duman, L. Skop. Drohobych: Kolo.
18. Schulz, B. (2023). Birds. Sanatorium Under the Sign of the Hourglass / translated from Polish by Mykola Yarmoliuk. Kharkiv: Folio.
19. Shults, B. (2012). Sklepy tsynamonovi / Sklepy cynamonowe / per. z pol. T. Duman, L. Skop. Vyd. 1. Drohobych: Kolo.
20. Shults, B. Sklepy tsynamonovi / Sklepy cynamonowe / per. z pol. T. Duman, L. Skop. Drohobych: Kolo, 2020. Vyd. 2. 72 s.
21. Shults, B. (2017). Tsynamonovi kramnytsi ta vsi inshi opovidannia v perekladi Yurii Andrukhovycha: opovidannia; pereklad z polskoi. Vyd. Chetverte. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA.
22. (2022). Schulz vocabulary / za redaktsiieiu Vlodzimezha Bolets'koho, Yezhy Yazhembskoho, Stanislava Rosieka. Per. z pol. Andriia Pavlyshyna. Kyiv: Dukh i Litera.
23. (2003; 2006). Schulz vocabulary / Oprac. i red. W. Bolecki, J. Jarzębski, St. Rosiek. Gdańsk. Wyd. drugie. Gdańsk.

Submitted July 28, 2023.

Accepted August 27, 2023.

Matorina Natalia, Candidate of Philological Sciences (PhD), Associate Professor, Doctoral Applicant of the Department of Polonistics and Translation of the Faculty of Philology and Journalism, Lesya Ukrainka Volyn National University (Voli Avenue, 13, Lutsk, 43025, Ukraine); e-mail: n.m.matorina@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6012-5663>

Innovative, traditional, and classic-innovative forms of popularization of the literary heritage of Bruno Schulz

One of the tasks that modern literary critics, art critics, cultural experts, etc., are still solving is the need to disseminate actively information of various types on Ukrainian territory and throughout the world about this or that Ukrainian artist, that is, scientists are engaged in popularizing the life and creative heritage of more or less well-known artists to a wide audience of creative personalities of Ukraine. The article deals with the expansion of Schulz's literary discourse in Ukraine and the attraction of new and new admirers of the creative work of the world-famous Galician writer from Drohobych Bruno Schulz to the Schulz Ukrainian community thanks to the use of innovative and classical forms of artistic popularization. The author of the scientific research focuses on the relevance, necessity, and correctness of accelerating the processes of entry of the bright Galician writer of the first half of the 20th century, Bruno Schulz, to the Ukrainian reading, literary, literary studies, and artistic discourses precisely through the prism of representation of various forms of popularization of Bruno Schulz's biography and creativity. In the investigation the place and role of Bruno Schulz in the world literary and artistic discourse have been characterized; the level of awareness of both specialists and ordinary citizens with the creative heritage of the artist on Ukrainian territory has been clarified; innovative, innovative-traditional, classic forms, methods and techniques of popularizing the figure of Bruno Schulz among the broad strata of modern Ukrainians are systematized, and recommendations on the outlined issues have been formulated. Given the fact that Bruno Schulz is world-famous not only as an author of prose works but also as a philosopher, literary critic, literary theorist, epistolographer, artist, painter, drawer, draftsman, graphic artist, translator, educator, these facets of the multifaceted talent of the artist will become the subject of further scientific investigations by the author of the publication because they also need a certain popularization.

Key words: innovativeness, modern approach, forms, methods and techniques, Bruno Schulz, popularization.
